

DALIA MARIJA STANČIENĖ

Klaipėdos universitetas, Lietuva
Klaipėda University, Lithuania

PETERIO SLOTERDIJKO SFEROLOGINĖ FILOSOFIJA

Peter Sloterdijk's Spherological Philosophy

SUMMARY

The article considers the spherological approach to the theory of globalization and the spatial ontology of human existence as it is presented by German philosopher Peter Sloterdijk in three large-scale treatises: *Bubbles, Balls, and Foam*. The first analyzes the internal bodily-spiritual spaces called microspheres, paying attention to the communication of bodily forms. The second discusses macrospheres, revealing the stages of globalization. Spherical pluralism is studied in the third, showing the homelessness of man in the age of globalization, and his/her life in "isolation". Sloterdijk treats spherology as a general theory of immune systems, with the help of which he analyzes the phenomena of the inner and outer world, discusses human life in existential isolation.

SANTRAUKA

Straipsnyje pateikiamas vokiečių filosofo Peterio Sloterdijko sferologinis požiūris į globalizacijos teoriją, žmogaus erdvinę egzistencijos ontologiją. Sloterdijkas savo tyrimą išdėstė septynerius metus rašytoje didelės apimties trilogijoje *Sferos*. Visi trilogijos traktatai turi paantraštes: *Burbulai*, *Rutuliai* ir *Putos*. *Burbuluose* analizuojamos vidinės kūniškai-dvasinės erdvės, vadinamos mikrosferomis, – čia daugiausia domiamasi kūniškų formų komunikacija. *Rutuliuose* aptiriamos makrosferos atskleidžiant pasaulio globalizacijos etapus. *Putoje* tiriamas sferų pluralizmas parodant žmogaus benamiškumą globalizacijos epochoje, gyvenimą „izoliacijoje“. Sloterdijkas sferologiją traktuoja kaip bendrąją imuninių sistemų teoriją, kurios padedamas analizuoja vidinio ir išorinio pasaulio reiškinius, aptaria žmonių gyvenimiškas sferas ir egzistencinę izoliaciją.

RAKTAŽODŽIAI: Peteris Sloterdijkas, sferologija, globalizacija, imunologija, burbulai, rutuliai, putos.

KEY WORDS: Peter Sloterdijk, spherology, globalization, immunology, bubbles, balls, foam.

IVADAS

Peterio Sloterdijko teigimu, modernioji filosofija reiškiasi nefilosofinėse sferose, tokiose kaip socialinė kova, beprotybė, skausmas, klinikinė praktika, technologijos ir kt. Jo nuomone, žmogus du tūkstančius metų vis tebeieško savo vietos universume, kuris su visomis metafizinėmis tiesomis pasmerktas žlugti.

Siekdamas įrodyti šią idėją, Sloterdijkas universalizuoja rutulį, t. y. sferines būties koordinates, ir fiksuoja būties pokyčius. Tokiame tyrime realybė netenka ontologinio pagrindo ir ji analizuojama simbolinėje tvarkoje. Sferos sąvoka Sloterdijkui simbolizuoja senojo europietiško „sferinio mąstymo“ dviejų tūkstantmečių istoriją. Jo nuomone, modernieji intelektualai užmiršo, kad epochoje tarp Platono ir Leibnizo beveik viskas, kas teigta apie Dievą ir pasaulį, išreikšta sferologijos sąvokomis.

Paprasciausias pavyzdys – tai pagrindinis viduramžių teosofijos principas, skelbiantis, kad Dievas – tai sfera, kurios centras yra visur, o kraštas – niekur. Moderniosios eros individualizmas Sloterdeikui reiškia šios dogmos nesąmoningą įgyvendinimą. Tai jis patvirtina tuo, kad Goethe's ir Heideggerio epochoje žodis *sfera* vartojamas kaip gyvenimo rato arba prasmingo pasaulio sinonimas.

Savo tyrimą Sloterdijkas išdėsto trilogijoje didelės apimties traktatuose – trilogijoje *Sferos*. Juos rašė septynerius metus. Kiekvienas traktatas turi paantraštes: *Burbulai*, *Rutuliai* ir *Putai*.

Burbuluose analizuojamos vidinės kūniškai-dvasinės erdvės, kurias Sloterdijkas vadina mikrosferomis, sutelkdamas dėmesį į kūniškų formų komunikaciją.

Rutuliuose aptariamos makrosferos atskleidžiant pasaulio globalizacijos etapus. *Putoje* tiriamas sferų pliuralizmas parodant žmogaus benamiškumą globalizacijos epochoje, gyvenimą „izoliacijoje“. Visuose traktatuose sferos yra suprantamos kaip imuninės sistemos.

Paskutinis traktatas *Putai* buvo paskelbtas 2004 m., juo autorius įvardijo *dabarties diagnozę*. Šiame traktate jis analizuoja modernaus žmogaus, dekonstravusio dangaus skliautą ir atlaisvinusio jį nuo imuninių funkcijų, gyvenimo stilių. Modernizmas lėmė naują požiūrį į imunitetą, kuris pirmiausia įgavo socialinio faktoriaus vaidmenį. Imunologiniu požiūriu gyvenamoji vieta ir būstas buvo traktuojami kaip apsauga nuo visų negerovių. Anot Sloterdijko, XX a. architektūriškai, estetiškai ir teisiškai modifikavo žmogaus *būtį pasaulyje*. Jo nuomone, „architektūroje nėra nieko, ko pirmiau nebūtų buvę imuninėse idėjose“ (Слотердайк 2007: 465), todėl jis aptaria architektūros imunologines teorijas, kurias sieja su apartamentais ir stadionais kaip atskiromis nekomunikuojančiomis imuninėmis sistemomis. Tokioje imuninėje sistemoje individas įgyja imunitetą, atsparų egzistuojančiai socialinei aplinkai. Saviizoliacija padeda atsispirti išorės poveikiams.

Sloterdijkas teigia, kad jo *Sferų* trilogija tampa įvadu į Heideggerio traktatą *Būtis ir laikas*. Jo požiūriu europietiškas mąstymas pirmiausia yra ne laikinis-tįsus, bet erdvinis-diskretiškas, susidedantis iš vienas kitam pavaldžių daugiapolių sferinių lygių: burbulų, rutulių arba gaublių ir putų. Sferos, susikirsda-

mos tarpusavyje, steigia naujas sferų kombinacijas. Šiose kombinacijose vadinio pasaulio burbulai sklinda nesuskaičiuojamu putų kiekiu ir kuria daugialypės egzistencijos visko, kas vyksta žmogaus ir žmonijos viduje, metaforą.

Sloterdijko išvalgos aktualizuojasi pandemijų atveju, kai skelbiamas izoliacinis gyvenimas su kontrolės mechanizmais. Epidemija tampa prielaida įgyvendinti kontrolės ir disciplinavimo politi-

ką. Italų filosofas Giorgio Agambenas perspėja, kad biologiniai poreikiai mirties baimės akivaizdoje ima viršų ir žmonės pateisina valdžios galių plėtrą, socialinių burbulų politiką, intervenciją į subjekto autonomiją. Agambenas rašo: „Įstatymas, siekiantis galutinai tapti gyvenimu, šiandien vis dažniau randasi priešais gyvenimą, kuris, esant normai, netenka dvasios ir apmiršta“ (Agamben 2016: 255).

SFEROLOGIJA

Viename savo interviu Sloterdijkas teigė: „Mano *Sferų* trilogija akivaizdžiai priklauso pasikeitusiems, plačiai paplitusiems filosofiniams ir kultūriniamsteoriniams diskursams, pastarąjį dešimtmetį išivyravusiems šiuolaikinio mąstymo citadelėse“ (Bettina 2013). Pokalbioose su vokiečiu antropologu ir rašytoju Hansu-Jürgenu Heinrichsu, kurie buvo paskelbti 2001 m. knygoje *Nei saulės, nei mirties* (Sloterdijk, Heinrichs 2001), Sloterdijkas aiškina, kad idėjoms perteikti jis turėjęs sukurti naują kalbą, kuri leistų praplėsti trivialų scientistinį ir technokratinį mąstymą: „*Sferos*, kaip nesunku suprasti, parašytos hibridine kalba – tokia vokiečių kalba, kuri neegzistuoja ir kuri skaitytojui turėtų pasirodyti reta ir, tikiuosi, puikia užsienio kalba“ (Sloterdijk, Heinrichs 2003: 166).

Plačiau aptardamas mąstymo ir kalbos susietumo įtaką realybės apibūdinimui, Sloterdijkas akcentuoja: „Kai renkuosi sąvokas, savo vaidmenį atlieka net vokiečių kalbos semantika, nes tarp Goethe's ir Heideggerio žodis sfera vartojamas kaip gyvenimo rato arba prasmingo pasaulio apytikris sinonimas, ir visa tai,

žinoma, man padeda ieškoti kalbos, tinkančios gyvai, tarpasmeninei ar siurrealistinei erdvei“ (Bettina 2013).

Kitas svarbus momentas – tai sferų kaip instrumento žmonijos istorijai tirti pasirinkimas. Sloterdijkas sferologiją traktuoja kaip bendrąją imuninių sistemų teoriją, kuria remdamasis jis analizuoja vidinio ir išorinio pasaulio reiškinius. Imunologija, grindžiama išvalga veiksnių, kurie apsaugo organizmą (savi) ir kurie puola organizmą (svetimi), tiria organizmo apsauginių sistemų ir reakcijų sandarą. Pirmuoju metafizinės epochos imunologu Sloterdijkas įvardija Platoną, kuris mokė, kad pati visata, pats kosmosas yra imuninė forma (žr. Sloterdijk, Heinrichs 2003: 255), tai yra forma, apsauganti nuo žalingo išorės poveikio. Sferos, kurios apibūdinamos kaip simboliniai apvalkalai arba formos, ir imuninės sistemos Sloterdijkui yra sinonimai.

Konstatavęs, kad sferos yra spontaniškos, save aktualizuojančios formos, panašios į suporuotą burbulą, kuriame randasi mažiausiai dvi į skirtingas puses nukreiptos ir tarpusavyje surištos būtybės, Sloterdijkas daro išvadą, kad tai, kas

tradiciškai žinoma kaip dvasia arba siela (žr. Aristotelis 1990: 347 [412a])¹, nuo pat sukūrimo pradžios turi erdvinę dimensiją. Antikoje kosmosas buvo vaizduojamas kaip tobulas rutulys. Platonas, aprašydamas kosmosą, vaizdžiai parodė jo sukūrimą. Demiurgas, įkėlęs sielą į rutulio vidurį, ją ištempė per visą rutulio ilgį ir apvilko kosminį rutulį iš išorės. Taip buvo sukurtas dangus, kurio centre buvo patalpinta žemė. Dangų arba, kitaip tariant, visatą gaubianti siela, t. y. sfera, ir yra imuninė sistema, apie kurią kalba Sloterdijkas. Sielai buvo suteiktas nemirtingumo statusas ir intelektualinės galios: „siela išskleista nuo centro iki dangaus ribų ir ratu gaubianti dangų iš išorės, besisukdama pati savyje, visiems laikams tapo nesibaigiančio ir protingo gyvenimo versme“ (Platonas 1995: 74 [36 e]).

Žmogaus siela yra panaši į visatos sielą, kadangi buvo sukurta iš to paties mišinio ir išskaidyta į skaičių, lygų žvaigždžių skaičiui. Sielos buvo patalpintos į žvaigždes, iš kurių jos nusileidžia į laiko įrankį ir tampa gyvomis būtybėmis. Platono dialoge „Timajas“ aprašyta mokslininko, pasiekusio filosofijos viršūnę, Timajaus (žr. Platonas 1995: 53 [20 a]) pasaulio ir žmogaus sielos koncepcija, pasak Sloterdijko,

išreiškia dvasinės gynybos ir apsaugos principus pačiame aukščiausiam lygmenyje, siekiant neprarasti prasmės ir formos. Šios koncepcijos pavyzdžiu galima suvokti metafizinę sielos sampratą, kuri skirta integruojančioms ir apsaugančioms gyvas būtybes sielos funkcijoms (Слотердайк 2010: 233).

Sferos yra ta vieta, kur žmonės kuria gyvenimus, myli vieni kitus, plėtoja žmogiškus santykius, išgyvena, kenčia

ir patiria išorinius trikdžius. Sferos – tai erdvė, pripildyta vaizdų, garsų ir kvapų. Tokiomis sąlygomis sferos Sloterdijkui tampa morfoimunologiniais dariniais (žr. Sloterdijk 2011: 46) ir tik tuose rėmuose, kur susidaro vidinė imuninių struktūrų erdvė, žmonės gali užsiimti procesais, leidžiančiais pratęsti giminę ir plėtoti savo individualybę. Tad pokalbyje su Heinrichu Sloterdijkas pabrėžia, kad žmonių egzistencija galima tik dėl to,

kad kartu gyvenantys žmonės priklauso vienas kitam ir yra vienas priešais kitą – tai yra intymumo erdvėse, kurių, gyvendami jose, beveik nepastebi ir kurių nebuvimą pastebi vos jų netekę (Sloterdijk, Heinrichs 2003: 168).

Taigi terminas *sferos* yra ne topologinio, bet sociopsichologinio žmogiškų ryšių tyrimo instrumentas. Tokį pasirinkimą Sloterdijkas argumentuoja tuo, kad „tai, kas šiuolaikinėje filosofijoje vadina *buvimu-pasaulyje*, žmogiškai egzistencijai pirmiausia reiškia *buvimą-sferoje*“ (Sloterdijk 2011: 46). Būti sferoje – tai gyventi bendrame ploname apvalkale, kuris lemia žmonių padėtį pasaulyje ir kartu apsaugo juos nuo pasaulio.

Analizuodamas mikrosferas Sloterdijkas parodė, kad vidinė imuninių struktūrų erdvė yra maži pasauliai su švelniomis sienomis, kuriuose vyksta intymus porų bendravimas, jų simbiotinis buvimas, todėl tų pasaulių struktūra negali būti geometrinis rutulys, bet „turi būti užpildytas suapvalintas darinys arba *nėščia* erdvė“ (Sloterdijk 2003: 209). Jis tai grindžia tuo, kad pasauliai, kuriais dalijasi bendrystėje gyvenantys žmonės, „patys įgyja dinamiką formos suapvalinimui, kuri nuolat vyksta be jokio geometrų indėlio“ (Sloterdijk 2011: 79).

Apie geometrų Sloterdijkas rašo trilogijos pradžioje, atkreipdamas dėmesį į tai, kad Platonas prie savo Akademijos įėjimo iškabino šūkį: „Tegul nėra vienas, kas nėra geometras, neįeina“ (Sloterdijk 2011: 9). Platono visatos, kaip vienoviško kosminio gyvūno, geometrinė konstrukcija Sloterdijkui yra viena įdomiausių antikos filosofinių idėjų. Analizuodamas, „kaip graikai atliko kosmoso geometrizaciją“ (Bettina 2013), Sloterdijkas tuo pasinaudojo ir rekonstravo *Dievo geometrizaciją*, parodydamas, kad tai, „kas buvo Adomo simbioziškai tuščia vidurinė erdvė, dabar atsiveria didesniu ar mažesniu laipsniu bedvasiams okupantams, vadinamiems rūpesčiu, pramoga ar diskursu“ (Sloterdijk 2011: 52).

Trilogijos įvade Sloterdijkas rašo, kad visi trys traktatai yra kruopštus geometrinio vitalizmo galimybių ir ribų tyrinėjimas, atsiskleidęs kaip gana ekstravagantiška teorijos ir gyvenimo konfigūracija. Jo nuomone, mes negalime tvirtinti, kad neturime įgimtų geometrinių įsitikinimų apie pasaulį, kaip ir negalime neigti, jog gyvenimas yra nuolatinis mūsų žinių apie erdvę, iš kurios viskas randasi, tikrinimas.

Senovės filosofų ir geometrų teiginys, kad gyvenimas yra kažkas, kam priklauso forma, anot Sloterdijko, yra sferos apibrėžimas, o nuoroda į vitalinę sferinę geometriją įgyja prasmę tik tada,

kada pripažįstama, jog egzistuoja tam tikra teorija, žinanti apie gyvenimą daugiau, negu pats gyvenimas apie save, ir jog visur, kur randasi žmogiškas gyvenimas, nesvarbu ar klajokliškas, ar sėslus, kuriasi apgyvendinti rutuliai, migruojantys arba susieti su kokia nors vietoje, kurie tam tikra prasme yra apvalesni,

negu juos būtų galima nubrėžti skriestuvu (Sloterdijk 2011: 11).

Geometrinio vitalizmo koncepcija, kaip teigia Sloterdijkas, bus suprantamesnė, jeigu prisiminsime, kad Platono akademijoje ant sienos buvo išrašytas dar vienas okultinis ir humoristinis šūkis, skelbiantis, jog Akademijoje nėra vietos tiems, kurie nėra pasirengę meilės nuotykiams su kitais lankytojais teoretikų sode. Sloterdijkas, pritardamas platonizmo idėjoms, gina tezę, kad „meilės istorijos yra formų istorijos ir kad kiekvienas solidarizavimosi aktas yra sferos formavimo aktas ir kartu tai yra vidinės erdvės kūrimas“ (Sloterdijk 2011: 12).

Taigi bet kuri sfera prasideda meilės istorija, tai yra *vidinės erdvės* sukūrimu. Pateikdamas sferų teoriją, Sloterdijkas pabrėžia, kad ji atsiranda „kaip psichologija, formuojanti vidinę erdvę iš dviejų vienvės atitikmenų“ (Sloterdijk 2011: 60). Individo perspektyva sferoje išsiplečia iki galutinės diados – poros, kurią sudaro Dievas ir žmogaus siela: „Dievas – kaip centras, o siela – kaip taškas ne centre, bet būtinai esanti spindulyje, einančiame iš centro“ (Слотердайк 2007: 116).

Pora yra pagrindinė sferinė forma, o individas „visų pirma ir svarbiausia, yra kažkurios poros dalis“ (Sloterdijk 2003: 171), todėl individai gyvena sferose ne kaip monados, kaip teigė Leibnizas, bet kaip diados. Individas, traktuojamas kaip individualus dividas, gyvena uždaroje suapvalintoje psichinėje erdvėje, kaip polius tarp kitų polių. Pagrindinė problema yra individo lokalizacija ir jo santykio su atskira siela galimybės. Kaip jau buvo rašyta, erdvė, kurioje žmogus gyvena, yra ne apvalus geometrinis rutulys, bet elipsės formos darinys.

Mikrosferologija, arba burbulų teorija, Sloterdijkui yra *intymių dalykų archeologija*. Burbulo intymioje vidinėje erdvėje gyvenantiems dviem vienas kitam atviriems individams, kurie įgijo gyvybę dėl radikalaus rezonanso, kilusio iš sferų tarpusavio sąveikos, Sloterdijko teigimu, kiekvienam atskirai formuojasi gyvybinas subjektyvybės modusus. Pradžioje „ta subjektyvybė yra ne kas kita kaip dalyvavimas sferiniuose rezonansuose“ (Sloterdijk 2011: 53) ir iki Naujųjų laikų ši tema daugiausia buvo diskutuojama teologiniu aspektu. Vėliau subjektyvybės klausimas buvo analizuojamas atskiruose moksluose – psichologijoje, medicinoje ir estetikoje. Šiuolaikinė sferologija, analizuodama subjektyvumą, „iš teologinės kriauklės bando ištraukti perlą“ (Sloterdijk 2011: 54).

Be to, pažymi Sloterdijkas, vystymosi sferologinė drama arba, kitaip tariant, įsiveržimas į istoriją prasideda, kai individai iš diadinės erdvės persikelia į multipoliarinius išsivysčiusius pasaulius. Persikėlimo metu sprogsa burbulas ir individai patiria psichinį šoką išgyvendami egzistencinę šaknų netektį. Išsiplėšimas iš infantilios būsenos, kur individai gyveno šešėlyje su vieninteliu Kitu, padarė juos kur kas didesnės psichosferos gyventojais.

Perėjus į naują atvirą erdvę individai atranda išorę, kuri niekada netaps jų asmenine vidujybe, t. y. tuo, kas turi bendrą su jais sielą. Į naują svetimą erdvę individai iš praeities su savimi nešasi prisiminimus apie simbolinę erdvę ir jos apjungiančią moralinę jėgą, todėl jie sugeba įveikti destruktivius svetimos aplinkos elementus ir persikėlimo traumą. Sąmonėjimo procesas leidžia prieššią išorę su chaotiškais ir nežmoniš-

komis jėgomis redukuoti į tolerantišką formatą. Sloterdijkas pabrėžia, kad tokios redukcijos kūrėjai yra mąstytojai, o konsolidacijos priemonė – metafizinės žinios:

Tai, ką mes vadiname subrendimu, yra jėgų reikalaujantis mažų subjektyvųjų judėjimas didesnių pasaulinių formų link, kartu tai dažniausiai suvokiama kaip gentinės sąmonės performavimas į imperinius santykius, grindžiamus rašytine tradicija (Sloterdijk 2011: 56–57).

Tačiau žmogiška būtis, pasak Sloterdijko, niekada neapsiriboja paprasta adaptacija ar prisitaikymu prie aplinkos, kadangi ji pati kuria apie save erdvę, dėl kurios ir kurioje ji pati struktūruoja save. Visos socialinės formos turi nuosavą pasaulinį namą, kuriame gyvenantys žmonės supranta vieni kitus, kartu vystosi ir ginasi peržengdami ankstesnes ribas. Bendruomenės, gentys ir tautos pagal savo formatą sudaro psichosociosferinius darinius,

kurie patys save perkelia į erdvę, patys sau kuria atmosferą, patys save palaiko [...], virš savęs konstruoja nuosavus semiotinius debesis, tampančius kolektyvinių inspiracijų, formuojančių jų charakterį, šaltiniu (Sloterdijk 2011: 57).

Žmonių susitelkimas į didesnius darinius, į tautinius vienetus vyksta, Sloterdijko teigimu, dėl etnosferinių technikų:

Dėl etnotechnikų, apjungiančių kartas, dešimtys, šimtai tūkstančių, galbūt milijonai individų prisiderina prie bendros aukščiausios dvasios ir ypatingų ritmų, melodijų, projektų, ritualų ir kvapų. Dėl šių formų žaismo, sukuriama bendrą prasmingą jausmingumą, drauge surinkti individai, net ir nepalankiomis sąlygomis, randa būtinus įrodymus *buvimui kartu* (Sloterdijk 2011: 57–58).

Atrodytų, pažymi Sloterdijkas, kad toks sudėtingas ir beprasmis didelio žmonių skaičiaus sutelkimas į bendrus vibracinius procesus ir sistemas yra neįmanomas uždavinys, tačiau būtent realiai toks procesas įvyko formuojantis tautoms. Be to, egzistuoja akivaizdus faktas, kad „ten, kur yra tautos, būtina yra šias tautas gimdantis dievų apgyvendintas dangus“ (Sloterdijk 2011: 58). Taigi dievai, vienu ar kitu tautų, kaip etnotechinės universalijos, yra atsakingi už bendrą tautos būseną. Kaip pavyzdį Sloterdijkas pateikia austrų istoriko Friedricho Heerio² teiginį, kad trijų tūkstančių metų žydų tautos egzistavimas yra istorinis Dievo būties įrodymas.

Remdamasis sferologiniu tyrimu, Sloterdijkas konstatuoja, kad tautos savo die-

vų, savo istorijos ir savo meno galia aprūpina save kvėpavimu ir būtiniais stimulais veikti. Šiuo požiūriu tautos yra sėkmingi pneumatiniai ir autostresiniai konstruktai. Tautų ilgaamžiškumas įrodo jų etnotechnologinį genialumą. Tačiau Sloterdijkas diskurse su Heinrichsu pabrėžia, kad sferologinė analizė taip pat primena:

apie gyvenimo baigtinumą, erdvės ir dėmesio ribotumą, moralinių jėgų stygių, brangius bendrus prisiminimus, kurie kažką įkvepia, tačiau tikėti, kad vienu žmonių empatija kitiems žmonėms yra neišsenukama, – tai neatsakinga iliuzija (Sloterdijk, Heinrichs 2003: 220).

Taigi sferologija Sloterdijkui yra ne tik simbiotinio intymumo ir biopoliarizavimo teorija, bet ir sferinė psichologija ir politika bei decentruotas socialumas.

GLOBALIZACIJA

Įvykusią sferologinę dramą, kai sprogdus burbului individai iš infantilios būsenos išmetami į jiems svetimą išorę, Sloterdijkas bando apžvelgti iš Heideggerio pozicijos: *ką reiškia į-būti pasaulyje*, atkreipdamas dėmesį į kosmologinio mąstymo posūkį. Tokį metodą jis apibūdina kaip ezoterinį tyrimą, kuriame pasaulis suvokiamas kaip dvasios kupinas rutulys, o pagrindinis tyrimo tikslas – „atskirai parodyti gana stiprius intymumo ir kosmoso polius bei atskleisti platų jų judėjimo vienas į kitą vaizdą“ (Sloterdijk, Heinrichs 2003: 240).

Taigi, perėjęs į makrosferą, Sloterdijkas itin daug dėmesio skiria kultūros istorijai konstatuodamas žemės ir dangaus gaublių svarbą. Pritardamas šiai idėjai, buvęs Sloterdijko asistentas, filosofas

profesorius Jongenas Marcas patvirtino pasirinkto metodo reikšmingumą:

Šiuos gaublius, esančius vienu metu mokslinio tyrimo objektais, dominavimo simboliais ir navigacijos priemonėmis jūreiviams, iš tiesų galima laikyti įkūnijančiais visa tai, ką Heideggeris turėjo omenyje sakydamas „pasaulio paveikslas“ [Weltbild] (Jongen 2011: 202).

Sloterdijkas pabrėžia, kad terminą *globalizacija* jis kildina ne iš būdvardžio globalus, bet iš daiktavardžio gaublys (vok. *globus*), kadangi globalus jam yra neaiški, miglota sąvoka, o gaublys asocijuojasi su rutuliu, turinčiu aiškia formą. Pokalbyje su Heinrichsu jis teigia: „Rutulys, kurį gražinu į sceną kaip autentišką visos antikinės filosofijos istorijos herojų, garantuoja formų kilnumo suvoki-

Platono akademija: mozaika iš Pompėjos. I a. pr. Kr., Nacionalinis archeologijos muziejus Neapolyje

mą“ (Sloterdijk, Heinrichs 2003: 233), nes jau pats apskritimas morfologiškai yra kažkas kilnaus. Tokį požiūrį Sloterdijkas grindžia graikų mąstytojų diskursu apie rutulį ir apskritimą, kuris įvyko prieš du tūkstančius penkis šimtus metų, ir tai jis įvardija kaip filosofijos užgimimą.

Antrąjį trilogijos tomą, skirtą gaubliams, Sloterdijkas pradeda I a. pr. Kr. mozaikos iš Pompėjos interpretacija. Mozaikoje pavaizduoti septyni pusračiai

besišnekučiuojantys graikų išminčiai. Vieni jų stovi, kiti sėdi prie medžio, kuris auga prie kolonomis papuošto įėjimo į šventą giraitę. Ant vienos kolonos viršaus sukonstruotas saulės laikrodis, o ant vartų atbrailos sudėti aukojimo indai su dovanomis. Ant žemės šalia išminčių kojų padėta dėžė su gaubliu viduje. Vienas išminčius, kuris sėdi atsirėmęs į medį, rankoje laiko lazdelę, nukreiptą į gaublį. Sloterdijkas pažymi, kad išmin-

čių veiduose atsispindi keistas pasimetimas žvelgiant lazdelės kryptimi, tačiau tai suprantama:

Tai, kas tarytum ikona iš rėmų žvilgčioja iš dėžės, ir yra ne kas kita kaip *sphaira*, žemiškas ir dangiškas rutulys, tas totalumo simbolis, kuris nuo Empedoklio ir Parmenido laikų buvo vienodai garbinamas ir tiriamas tiek geometrijos, tiek ir metafizikų (Слотердајк 2007: 9).

Sloterdijko nuomone, mozaika demonstruoja retą akimirką mąstymo istorijoje, kai kultas ir diskursas pereina vienas į kitą. Mozaikoje pavaizduota giraitė prieš miesto vartus simbolizuoja šventovės teritoriją, o prie šventovės diskutuojantys vyrai – tai kulto tarnautojai ir tikintieji. Rutulys, Sloterdijko teigimu, – mąstančiųjų stabas, dėžė arba podiumas – jo nešiojamas altorius, saulės laikrodis su laiko rodyklėmis – nuoroda, kad laikas teka ir yra matuojamas. Be to, Sloterdijkas pabrėžia:

gaublys, su išbręžtomis matematinėmis linijomis, simbolizuoja matavimais ir samprotavimais pasiektą pasaulio pilnatvę ramybės būsenoje, kurioje nebevyksta jokie įvykiai. Abu šie instrumentai mus perkelia į epochos pradžią, kurioje protas matuoja, fiksuoja ir įdaiktina“ (Слотердајк 2007: 16).

Būties ir laiko samprata, kurią perduoda mozaikos piešinys, atskleidžia, kad septyni išminčiai yra būties ir grynosios erdvės koncepcijų šalininkai. Ši teiginį patvirtina tai, kad išminčiai pavaizduoti stovintys nugara į saulės laikrodį ir daiktus, kurie atsiranda ir dingsta laike. Nusisukę nuo laikrodžio ir atsigręžę į rutulį, išminčiai konstatuoja galimybę būnant laike, atsiskirti nuo jo

ir įsiskverbti į absoliučią erdvę, dievišką imanenciją, sferinę pilnatvę. Taigi

būtina žiūrėti į rutulį, jeigu nori įžengti į jo šviesią viešpatystę. Tik su rutulio ženklu ir tik po juo savo vartus atveria ontologų rojus. Galingiausias *eidos* užsitarnauja ilgiausio stebėjimo ir tobuliausios askėzės. Todėl norintysis atsidurti rutulio viduje turi kantriai jį apžiūrinėti, turėdamas rutulį prieš save, ir anksčiau ar vėliau jam atsivers tai, kas prieinama tyrimui protu. Pasaulis šiuo atveju tampa samprata, o jo *būtis* – besitęsianti erdvė, vaizdo formavimasis, ribų nustatymas. Rutulio vaizdas prisideda prie transformavimosi į *būties* sąvoką (Слотердајк 2007: 17–18).

Išminčių samprotavimus apie rutulio universalumą ir sferinę visatos sandarą Sloterdijkas apibūdina kaip būties geometrizacijos modelį arba „metafizinės globalizacijos, kuri tęsėsi du tūkstančius metų nuo Aristotelio iki Koperniko, turiniu“ (Sloterdijk, Heinrichs 2003: 278).

Sloterdijkas skiria tris globalizacijos fazes: metafizinę-kosmologinę, teristinę (Žemės) ir elektroninę-tinklinę. Pirmoji fazė – tai kosmologinė globalizacija, inicijuota graikų mąstytojų, kurie, „susieję ontologiją su geometrija, padarė postūmį gigantiško rutulio formavimui“ (Слотердајк 2007: 43). Žemė, tarp ją supančių masyvių apvalių dangaus kūnų, buvo talpinama to gigantiško rutulio centre. Šiuos visus planetinius kūnus juosė dangaus skliautas, apgyvendintas Dievo išrinktais palaimintaisiais. Planetiniai kūnai turėjo savo apvalkalus, kurie garantavo universalia imunologine prasme pasaulio hermetiškumą. Toks kosmologinis modelis buvo įtvirtintas teigiant, kad jo vientisumas išsilaiko dėl griežtos sferinės formos, o jo užbaigtu-

mas leido suformuoti tradiciją. Anot Sloterdijko, iš morfologinio ir imunologinio požiūrio „metafizinėje epochoje svarbiausia Dievo akcija buvo sienos apsauga nuo Niekio, išorės ir begalybės“ (Слотердајк 2007: 126).

Graikų mąstytojų dėka įvyko pasūkis prie monosferinio mąstymo su reikalingumu analizuoti esinį remiantis sferine formos idėja. Tokia mąstymo eiga atvedė prie patvaraus ryšio su būties centru ir patvirtino esinio vienumą, vientisumą ir apvalumą. Monosferinėje būties koncepcijoje, pažymi Sloterdijkas, geometrija turi viršenybę etikos ir estetikos atžvilgiu, t. y. pirma atsiranda sfera, o paskui moralė. Kaip matome, pirma pasirodo rutulys ir tik tada geometrija persikelia į etikos sritį, o siela įkvepiama susijungti su esiniu. Pasinaudojęs rutulio idėja, Sloterdijkas bando conceptualizuoti globalizacijos procesą, pabrėždamas, kad jo šaknys glūdi kosmologijoje.

Antrasis globalizacijos etapas, Sloterdijko įvardintas teristine globalizacija arba, kitaip tariant, politinė, tęsiasi paskutinius penkis šimtų metų. Teristinė globalizacija pasireiškė Žemės gaublio sukūrimu, o anot Sloterdijko, jeigu antikos kosmoso globalizacija buvo filosofų ir geometrų sritis, tai po Kolumbo atradimų Žemės globalizacija tapo kartografų, jūreivių, o vėliau ir klimatologų, ekologų, politinių ekonomistų ir kitų ekspertų painia veikla. Taigi teristinė globalizacija nebėra filosofų privilegija. Atrastos iki šiol nežinomos europiečiams teritorijos perkeitė Senojo Pasaulio vaizdą, įtvirtindamos naujos globalios tikrovės pasirodymą su kapitalo cirkuliacija apie Žemę.

Naujoji tikrovė su kelionėmis aplink Žemės rutulį, su geografiniais atradimais, su ekspansija ir kolonizacija Amerikos žemyne atvėrė prarają tarp antikos ir Naujųjų amžių požiūrio į kosmologiją ir etnologiją. „Šios abi, tiek kosmologinė, tiek etnologinė, prarajos žvelgiantiems į jas žmonėms nurodo jų pačių atsitiktinį egzistavimo charakterį ir būdą“ (Слотердајк 2007: 830). Kultūrų įvairovė, skirtingas klimatas ir fauna atrastose žemėse žmonėms atskleidė, kad vienoje vietoje nusistovėjusi daiktų tvarka gali būti netapati kitoje vietoje esančiai tvarkai. Taip buvo sugriautas tikėjimas, kad jų pasaulis yra jų namai, kuriuose niekas nesikeičia. Būtent todėl daroma išvada, kad „Naujųjų amžių imunologinę katastrofą apibrėžia ne centro praradimas, bet periferijos netekimas“ (Слотердајк 2007: 830). Žmonių gimtoji vieta nebėra jų gyvenimo centras, o pasaulio išsidėstymas nebekonstruojamas koncentriniais laukais. Periferija nebėra centro pakraštys giminėje – ji yra visur ir yra arti. Tai tapatumo be vietos projektas.

Šiuolaikinis žmogus egzistuoja „rutulio periferijoje, jo paviršiuje, bet ne jame. Žemės gaublys rodo, kad modernųjų laikų žmonės prarado privilegiją *būtis-viduje*“ (Sloterdijk, Heinrichs 2003: 248). Žemės gaublys žmonėms teikia priešingą, nei dangaus gaublys, informaciją: žmonės nebegali būti viduje, jie visiems laikams yra gaublio išorėje ir ant krašto. Jau pats terminas *egzistencija* (lot. *existentia*) yra kilęs iš veiksmo *exsisto* – išeiti, ir tai leidžia paaiškinti, kad žmonės yra „būtybės, išstumtos į paviršių, arba būtybės, kurių viduje nėra“ (Sloterdijk, Heinrichs 2003: 248).

Naujaisiais amžiais, po transatlanti- nių kelionių, pasaulinių karų, Reforma- cijos, „europiečiai prarado makrosferinį imunitetą, t. y. apsaugą po homogeniniu katalikišku dangumi, įteisindami konfe- sijų pliuralizmą ir imperializmus“ (Слотердајк 2007: 790). Žemė tapo viena iš kosmoso planetų, kurios tyrimas nuo meditacinio intelektualio rutulio suvoki- mo perėjo prie realaus praktinio jos už- valdymo. Kiekvienas Žemės taškas da- bar yra potencialus kapitalo adresas, nurodantis vietas gauti pelną. Globali- zacija, visur įtvirtinanti išorę, į homo- genizuojančią komunikacinę erdvę įme- ta atsivėrusius prekybai miestus ir net introvertinius kaimus. Apraizgiusi Žemę susvetimėjimo tinklais, ji „transformuo- ja kažką, antropologiškai neįtikėtina, į naują normą, t. y. į nuolatinį dėmesį to- limam Kitam, svetimo rezervuaro gyven- tojui“ (Слотердајк 2007: 990).

Makrosferologinė Sloterdijko analizė atskleidė, kad globali tinklinė erdvė, pa- klususi negailestingam dienos impera- tyvui, ir pasaulinės rinkos bei pasaulinės vidaus politikos ideologija formuoja naują požiūrį į svetimą ir Kitą slopinda- ma vietinių gyventojų tradicinį svetim- o ir Kito ignoravimą. Medijomis gyvento- jai įtraukiami į forumus, susitikimus ir paieškas būtinų kontaktų tų, su kuriais niekada nebus susitinkama. Sloterdijkas pabrėžia:

Antropologinis globalizacijos rezultatas – loginė žmonijos sintezė galingoje gimini- nėje sampratoje ir jos sumažinimas iki kompaktiško sinchroninio komunikaty- vaus pasaulio – yra produktas drąsaus prievartinio abstrahavimo ir dar drąses- nių komunikatyvių judesių, sukeliančių prievartą (Слотердајк 2007: 991–992).

Plečiantis teristinei globalizacijai, „Žmonija“ apibrėžiama kaip žmonės, kurie tapo aukomis dėl nesėkmingo Aš įvietinimo. Gaublys, turintis tik išorę, – tai ne namai visiems, bet rinka kiek- vienam. Būdami rinkoje žmonės nėra „pas save“ ir negali bandyti būti namuo- se ten, kur savininkus keičia pinigai, prekės ir funkcijos. „Pasaulinė rinka – suvokimas, leidžiantis konstatuoti (arba reikalauti), kad visi be išimties prekybi- ninkai ir pardavėjai susitinka kažkurioje bendroje išorėje“ (Слотердајк 2007: 1002), griaua spekuliatyvius samprotavimus, kad žmonijos integralioje vidinė- je erdvėje gali iš naujo atsiverti akiratis su gimtuoju centru. Globalizuotas gaub- lys, anot Sloterdijko, leidžia formuoti tik horizontalias konstrukcijas, padeda vyk- dyti interkultūrines transakcijas, foru- mus, podiumus, tačiau diskredituoja supermonosferos, arba vieno centro, va- dovaujančio visiems centrams, idėją (žr. Слотердајк 2007: 1003).

Teristinė globalizacija griaua nacio- naliųjų kultūrų formas kurdama įsivaiz- duojamas bendruomenes, kurios atsiski- ria nuo „būties-formoje politinės komu- nos“ (Слотердајк 2007: 1012). Tačiau toks antipolitinis skepsis, anot Sloterdij- ko, „savyje nešioja embrioną tos intuici- jos, nuo kurios turi prasidėti naujų soli- darijų erdvių projektavimas“ (Слотер- дајк 2007: 1020–1021). Taip ateina teris- tinės globalizacijos baigtis. Taigi pirmoji (vertikali) transcendencija siekė tapti ab- soliučia imanencija, o antroji (horizontali) transcendencija beveik įgyvendino „vidi- nio pasaulio“ idėją (žr. Morin 2009: 65).

Abiejų globalizacijų pasekmė yra tre- čioji globalizacija – elektroninė-tinklinė, sukūrusi bendrą virtualią išorinę erdvę,

kurios nebegalima internalizuoti. Trečiąją globalizaciją Sloterdijkas vadina putų globalizacija ir analizuoja pliuralistinės sferologijos metodu. Putos fenomenas aiškinamas jos formos trumpalaikiu egzistavimu, kuris leidžia stebėti substancijos subversiją. Viskas tampa miniatiūriška ir iki galo įsisavinama ekstremaliose situacijose, todėl putų globalizacijos epocha prasideda, anot Sloterdijko, mikrologiniu posūkiu. Be to, šalia mikrologinio posūkio atsiveria ir neapibrėžtumo fenomenas, dėl kurio „mąstymo istorijoje [sąvokos] ne-niekas, beveik-niekas, atsitiktinis ir beformis tapo prieinamos tikrovės teoriniam suvokimui“ (Слотердајк 2010: 30–31).

Sloterdijkas nurodo, kad iki dabar šiuolaikinėse teorijose, paveiktose substancialaus mąstymo, su nepasitikėjimu žiūrima į visa, kas akcidentiška, kas nestabilu, bendruomenės išsiskaido į nykstančius singuliarumus sudarydamos sąlygas išnykti sferos formai ir atsirasti putų pavidalo nuosėdoms. Taigi mikropasaulyje atsiranda erdviniai dariniai – putos. Sloterdijkas putų koncepciją panaudoja „postmetafiziniame“ visuminiam sociokultūriniame modeliui sukurti.

Putų koncepcija globalizuotoje erdvėje apibūdinama dviem būdais. Pirmuoju būdu putos suvokiamos kaip kelių ar daugiau šeimyninių vienetų sistemos laisvi dariniai, kurie vienas nuo kito atskirti plonomis membranomis. Antrasis būdas putas traktuoja kaip procesą, kurio metu siekiama stabilumo ir inkliuzijos.

Sloterdijkas, remdamasis putų koncepcija, aprašo burbulų aglomeraciją,

pažymėdamas sferinės kaimynystės sistemas, kuriose kiekvienas šeimyninis darinys formuoja apie save papildomą kontekstą, kitaip tariant, „šeimą“. Tai yra intymi, iš diadinių ir daugiapolių rezonansų gimstanti prasminė erdvė, vibruojanti tik jai pačiai priklausančiu išgyvenamu gyvybingumu.

Kiekvienas šeimyninis darinys sudaro savotišką šiltnamį, kuriame formuojasi tam tikri santykiai sudarydami „visuomenines“ struktūras. Šeimyniniai dariniai, jungdamiesi vieni su kitais, formuoja gana masyvias sąjungas, kurias Sloterdijkas pavadino socialiniais putų dariniais. „Visuomenė“ čia suprantama ne kaip monosferinis konteineris ar neerdvinis komunikacinis procesas, bet kaip skirtingo formato agregatai iš mikrosferos. Tai panašu į atskirus burbulus putų masėje, kurie tuo pačiu metu yra ir atskirti skaidria riba, ir susilietę vienas su kitu, bet iš tiesų yra vienas kitam neprieinami, nors nėra griežtai perskirti (žr. Слотердајк 2010: 54). Tokiu būdu simbiotiniai vienetai formuoja uždarą pasaulį: savyje ir dėl savęs.

Sloterdijko teigimu, bet kokia būtis-pasaulyje, suprasta kaip būtis-putoje, yra prošvaistė patekti į neprasiskverbiamą erdvę. Posūkis į pliuralistinę ontologiją tampa galimas dėl šiuolaikinės biologijos ir metabiologijos, kadangi „vietoje visuotinės monados Vieningo Pasaulio [...] ateina polikosminė aglomeracija“ (Слотердајк 2010: 59).

Aglomeraciją Sloterdijkas suvokia kaip pusiau skaidrią putą, turinčią erdvinius konstruktus, kurie formuoja pasaulio vaizdus. Taigi tolesnis trečiosios globalizacijos tyrimas siejamas su perė-

jimu nuo biocheminio sluoksnio aprašymo prie antropologinio žmogaus *modus vivendi*, kuris apibrėžiamas kūrybiškumu. Nuolatinis žmonių darbas su savo gyvenimiškomis sferomis yra pradinė afrogeninė (gr. *aphros* – puta) veikla. Toks eksplicitinis posūkis, pasak Sloterdijko, padeda išsiaiškinti šiuolaikinio gyvenimo kultūros formas ir kultūrologijos funkcijas, o vėliau ir „politinių“ formų koegzistenciją. Jis teigia:

Su putos teorija siejama viltis sukurti naują eksplikacijos formą to, kas sociologinėje tradicijoje vadinama visuomeniniu ryšiu arba „socialine sinteze“. Žinomose koncepcijose, kaip darbo paskirstymo teorija (Smitas, Durkheimas), kapitalo koncentracija (Marksas), imitacijos ir somnambulizmas (Tardas) [...] pateikti garsūs apibendrinimai vienodai patiria nesėkmę, nes negali adekvačiai aprašyti nei erdvių socialinių ląstelių savybių, nei imuninio-sisteminio pradinių erdvių pobūdžio (Слотердајк 2010: 250–251).

Pabrėždamas žmonių kūrybinės veiklos svarbą, Sloterdijkas rašo, kad imunologinė kūrybiškumo prasmė pasireiškia tuo, jog „ji tarnauja toms energijoms, dėl kurių atsiskleidžia konkrečios gyvenimiškos sferos ir išsaugo lokalių improvizacijų formą“ (Слотердајк 2010: 252). Putos metafora jam leido aprašyti žmonių kūrybiškai formuojamas savisaugines gyvenimiškas erdves ir suprasti jų topologinę tvarką.

Analizuodamas žmonių gyvenimiškas sferas, Sloterdijkas atkreipia dėmesį į egzistencinę izoliaciją, kurią vaizdžiai aprašo pasinaudodamas salos metafora. Sala suvokiama kaip pasaulis pasaulyje, kurios izoliaciją lemia klimato sąlygos.

Tačiau salos gali būti ir dirbtinai sukurtos kaip anklaviniai dariniai, pavyzdžiui, Vatikanas arba kosminė stotis. Tokias salas Sloterdijkas vadina absoliučiomis salomis, kurios „reprezentuoja ontologinio eksperimento rezultatą, kur formalią išraišką randa hominizmas“ (Слотердајк 2010: 333) ir leidžia geriau suprasti, kaip vyksta žmonių sugyvenimas su daiktų sistemomis.

Kita dirbtinių salų rūšis yra atmosferinės salos. Toks pavyzdys būtų projektas „Biosfera-2“, kuris padėjo bandymui sukurti šiltnaminius gyvybinius pasaulius negyvenamoje Arizonos dykumoje. Bandymas parodė, kad insoliacija ir inkliuzija yra viena su kita glaudžiai susijusios, ypač ieškant galimybių rekonstruoti žemišką gyvenimą kosmose.

Trečioji Sloterdijko analizuojama salų rūšis yra antropogeninės salos, apibūdinamos žmogiškosios būties faktorių pokyčiais. Tokia analizė leidžia suprasti žmonijos raidos kelią. Antropogenezė, anot Sloterdijko, yra koizoliuotos egzistencijos įgijimas, imuninės sistemos pagalba atsiribojant nuo gamtos. Biologinių imuninių mechanizmų netobulumas buvo kompensuotas atsiradimu psichoimuninės sistemos, kuri vadinama kultūra.

Putojančių sferų topologinę struktūrą, kuri glaudžiai susijusi su hominizacijos procesu, Sloterdijkas apibūdina kaip devynių sluoksnių erdvę: hirotopas (ranka prieinama sritis), fonotopas arba logotopas (varpas, dėl kurio kartu gyvenančios būtybės girdi viena kitą), uterotopas arba isterotopas (motinos zona ir jos ankstyvoji socialinė metaforizacija), termotopas (įkaitintas komforto židiny), erotopas (erotinės energijos perdavimas),

ergotopas arba falotopas (bendra dvasia bendroje veikloje), aletotopas arba mne-motopas (kolektyvinės pasaulėžiūros tęstinumas), tanatotopas arba teotopas (senolių ir dievų apreiškimo erdvė) ir nomotopas (socialinė architektūra ir jos politinė konstitucija). Salų analizė ir topologinė apžvalga yra perspektyvus žmonių, kaip izoliuotų pasaulio būtybių, erdvinės struktūros tyrimas.

Putų globalizaciją Sloterdijkas apibrėžia kaip neoliberalų globalaus vartojimo amžių. Gyvenamieji pasauliai patenka į klaidinančių įvykių-taškų srautą, kurių nebegalima identifikuoti. Kaip nurodo Denverio universiteto (JAV) religijos studijų profesorius Karlas Raschke:

Vietoj prenatalinio binariškumo simbiozės, kurią Sloterdijkas analizuoja pirmame tome, mes turime visiškai pralaidžią paties gyvenamojo pasaulio membraną išoriniams siaubams. Tačiau tie siaubai nebegąsdina, nes ir juos prarijo pasaulinė puta iš nuolat besiskverbiančių mažyčių troškimų, svajonių ir mirgančių minties vaizdų (Rasche 2013: 18).

Baigdamas putų analizę Sloterdijkas imunologinės paradigmos kontekste kritikuoja vartotojų visuomenę. Jis atkreipia dėmesį į sferų polinkį levituoti ir palengvinti gyvenimą: kiekvienas bando išspręsti imuninę problemą – suteikti sau maksimalų komfortą ir būti nepriklausomam nuo pasaulio sunkumo ir spaudimo.

IŠVADOS

Sloterdijko sferologijos samprata atspindi filosofinio mąstymo pokytį kultūrinės orientacijos struktūroje. Pagrindinė sferologijos sąvoka *sfera* yra sociopsichologinio žmogiškų ryšių tyrimo instrumentas. Tokį pasirinkimą Sloterdijkas argumentuoja tuo, kad tai, kas šiuolaikinėje filosofijoje vadinama *buvimų-pasaulyje*, žmogiškai egzistencijai pirmiausia reiškia *buvimą-sferoje*. Istoriniu požiūriu *sferos* Sloterdijkui simbolizuoja senojo europietiško „sferinio mąstymo“ dviejų tūkstantmečių istoriją.

Sloterdijkas sferologiją traktuoja kaip bendrąją imuninių sistemų teoriją, kurią pasitelkęs jis analizuoja vidinio ir išorinio pasaulio reiškinius. Imunologija tiria organizmo apsauginių sistemų ir reakcijų sandarą. Pirmuoju metafizinės epochos imunologu Sloterdijkas įvardija Platoną, kuris mokė, kad pati visata, pats kosmosas yra imuninė forma, apsaugan-

ti nuo žalingo išorės poveikio. Sferos, kurios apibūdinamos kaip simboliniai apvaskalai arba formos, ir imuninės sistemos Sloterdijkui yra sinonimai.

Globalizacijos terminą Sloterdijkas kildina iš daiktavardžio gaublys, kuris jam asocijuojasi su rutuliu, turinčiu aiškia formą. Jis skiria tris globalizacijos fazes: metafizinę-kosmologinę, teristinę (Žemės) ir elektroninę-tinklinę. Metafizinė-kosmologinė globalizacija inicijuota graikų mąstytojų, kurie susiejo ontologiją su geometrija ir pastūmėjo formuoti gigantišką rutulį. Teristinė globalizacija pasireiškė Žemės gaublio sukūrimu, kolonializmu ir kapitalo cirkuliacija po Žemę. Elektroninę-tinklinę globalizaciją Sloterdijkas vadina putų globalizacija. Trečiojoje globalizacijoje viskas nestabilu, bendruomenės išsiskaido į nykstančius singuliarumus, sudarydamos sąlygas išnykti sferos formai ir atsirasti imuninei krizei.

Literatūra

- Agamben Giorgio. 2016. *Homo sacer: suvereni galia ir nuogas gyvenimas*. Iš italų k. vertė S. Jurga. Vilnius: Kitos knygos.
- Aristotelis. 1990. *Apie sielą*. Iš senosios graikų k. vertė V. Sezemanas. *Rinktiniai raštai*: 321–405. Vilnius: Mintis.
- Funcke Bettina. 2013. Sloterdijko sferos. Iš vokiečių k. vertė T. Vėželis. Prieiga per internetą: <https://aplinkkeliai.lt/dialogai-polilogai/peterio-sloterdijko-sferos/> [žiūrėta 2021 11 29]
- Jongen Marc. 2011. On Anthropospheres and Aphrographemes. Peter Sloterdijk's Thought Images of the Monstrous. *Humana. Mente, Journal of Philosophical Studies* 18: 199–219.
- Morin Marie-Eve. 2009. Cohabitating in the globalised world: Peter Sloterdijk's global foams and Bruno Latour's cosmopolitics. *Environment and Planning D: Society and Space* 27: 58–72.
- Platonas. 1955. *Timajas*. Iš graikų k. vertė N. Kardešis. *Timajas. Kritikas*: 10–159. Vilnius: Aidai.
- Raschke Carl. 2013. Peter Sloterdijk as "First Philosopher" of Globalization. *Journal for Cultural and Religious Theory*, Vol. 12. No. 3: 1–19.
- Sloterdijk Peter, Heinrichs Hans-Jürgen. 2001. *Die Sonne und der Tod. Dialogische Untersuchungen*. Frankfurt: Suhrkamp.
- Sloterdijk Peter. 2003. *Ni le soleil ni la mort*. Jeu de piste sous forme de dialogues avec Hans-Jürgen Heinrichs. Traduit de l'allemand par Olivier Mannoni. Paris: Fayard.
- Sloterdijk Peter. 2011. *Spheres*. Volume I: *Bubbles. Microspherology*. Translated by W. Hoban. Los Angeles: Semiotext(e).
- Слотердаик Петер. 2007. *Сферы: макросферология*. Т. II: *Глобусы*. Перевод с немецкого К. В. Лощевского. Санкт-Петербург: Наука.
- Слотердаик Петер. 2010. *Сферы: плюральная сферология*. Т. III: *Пена*. Перевод с немецкого К. В. Лощевского. Санкт-Петербург: Наука.

Nuorodos

- ¹ Aristotelis sielą apibrėžia kaip kūno potencijas aktualizuojančią formą.
- ² Austrijos istorikas Friedrichas Heeris (1916–1983) kovojo prieš nacionalsocialistų ideologiją,

1938 m. buvo austrų nacistų suimtas. Subūrė katalikų pasipriešinimo grupę. 1967 m. buvo apdovanotas Martino Buberio-Franco Rozencveigo medaliu.